

การตีความเชิงสัญวิทยาในงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยของนราพงษ์ จรัสศรี SEMIOTIC INTERPRETATION OF NARAPHONG CHARASSRI'S CONTEMPORARY DANCE

ชลาลัย วงศ์อารีย์* CHALALAI VONGAREE*
วิษชุดา วุฒาทิตย์** VIJJUTA VUDHADITYA**

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง การตีความเชิงสัญวิทยาในงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยของนราพงษ์ จรัสศรี เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "สัญวิทยาแห่งตัวละครหญิงในการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยของนราพงษ์ จรัสศรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และตีความสัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดง ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องและจากสื่อวีดิทัศน์บันทึกการแสดง

ผลการวิจัยพบว่าการใช้สัญลักษณ์ปรากฏในองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านเครื่องแต่งกาย โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) เครื่องแต่งกายที่สื่อถึงความเป็นเพศหญิง 2) เครื่องแต่งกายที่สื่อถึงกาลเวลา และ 3) เครื่องแต่งกายที่สื่อถึงการเลียนแบบหรือทดแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในรูปแบบของรูปธรรมและนามธรรม 2. ด้านเครื่องประกอบฉาก ประกอบด้วย เตียงนอนสีเส้า โคมระย้า ภาพวาดอ่างอาบน้ำโต๊ะเครื่องแป้ง ต้นไม้และชิงช้า ซึ่งสามารถตีความผ่านกระบวนการสัญลักษณ์ ได้แก่ 1) รูปสัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบทั้ง 2 ด้าน และ 2) ความหมายสัญลักษณ์ ที่ทำให้รับรู้ได้ถึงความทุกข์ทรมานของนักเต้นบัลเลต์หญิงกับการดำเนินถึงอดีตที่เคยรุ่งเรือง ดังนั้นสัญลักษณ์ในการแสดงชุดนี้จึงส่งผลในการควบคุมอารมณ์ของการแสดงให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้ออกแบบต้องการสื่อสาร ซึ่งเป็นเสน่ห์ของการแสดงที่ทำให้ผู้ชมดำดิ่งไปกับความหมายที่แอบซ่อนอยู่และนำพาอารมณ์ของผู้ชมให้เข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่ผู้ออกแบบต้องการสื่อสารกับผู้ชม

คำสำคัญ : สัญลักษณ์/ สัญวิทยา/ นาฏศิลป์ร่วมสมัย

*นิสิตระดับปริญญาตรีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Chalalai.va@bru.ac.th.

*Ph.D. Candidate of Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Chalalai.va@bru.ac.th.

**ดร., ข้าราชการบำนาญ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Vijjuta@yahoo.com

**Dr., Pensioner of Chulalongkorn University, Vijjuta@yahoo.com

ABSTRACT

This article, "Semiotic Interpretation of Naraphong Charassri's Contemporary Dance" is a part of the thesis for the Doctor of Philosophy Program in Thai Theatre and Dance, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, entitled "The Semiology of Female Characters in Naraphong Charassri's Contemporary Dance". It is aimed at analyzing and interpreting signs concealed in various components of the performance. Qualitative research methodology was employed with data being collected from related documents and research studies, interviews with relevant experts, and recorded video of the performance.

Results of the study indicated that signs were found in two components of the performance: 1. costume, which could be further divided into three categories, namely 1) costume conveying female gender; 2) costume communicating the time; and 3) costume indicating imitation or replacement of something in concrete and abstract forms; and 2. props, consisting of canopy bed, chandelier, paintings, bathtub, dressing table, plants, and swing. Each of the signs could be interpreted through the semiotic process that included: 1) signifier and 2) signified, allowing the audience to feel the sufferings experienced by ballerinas and a memory of a glorious past. Thus, the signs used in this performance control the mood of the show to go the way the designer wanted to portray. This was the charm of the performance that made the audience grasp the hidden meanings and led them to truly understand the character's thoughts and feelings that the designer wanted to communicate with the audience.

Keywords: Sign/ Semiology/ Contemporary Dance

บทนำ

สัญวิทยา หรือ สัญลักษณ์ เป็นศาสตร์ที่เกิดขึ้นโดยเฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เรื่องภาษา โดยคำว่า "สัญวิทยา" (Semiology) พัฒนามาจากคำในภาษากรีก Semeion แปลว่า Sign ตรงกับภาษาไทย คือ คำว่า "สัญญาณ" ซึ่งพจนานุกรมฉบับพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายไว้ว่า การกำหนดหมาย ความจำได้หมายรู้¹ สำหรับนักทฤษฎีด้านสัญวิทยามีมุมมองว่า "สัญญาณ คือ อะไรก็ได้ที่ก่อให้เกิดความหมายโดยการเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างจากสิ่งอื่นและคนในสังคมยอมรับหรือเข้าใจ"² ซึ่งจากความหมายของศาสตร์ด้านสัญวิทยา ที่มีกระบวนการในการวิเคราะห์สัญลักษณ์และก่อให้เกิดความหมายต่าง ๆ ทำให้ในปัจจุบัน สัญวิทยาจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงใช้ศึกษาด้านภาษาเท่านั้น แต่มีการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในงานด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสถาปัตยกรรม งานด้านทัศนศิลป์และแม้แต่ในงานด้านนาฏศิลป์ โดยเฉพาะนาฏศิลป์ร่วมสมัย

ผลงานนาฏศิลป์ร่วมสมัย ชุด Ballerina : The pathetic creature นางระบำปลายเท้าผู้เฒ่าเวทนา เป็นการนำเสนอถึงเรื่องราวของหญิงสาวนักเต้นบัลเลต์ที่มีความทุกข์ทรมานจากวิถีชีวิตที่हनาคำหนึ่งถึงอดีตอันรุ่งเรืองของตน จัดแสดงระหว่างวันที่ 24-26 ตุลาคม 2556 ณ โรงละคร Black box theatre มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต ผลงานสร้างสรรค์ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ปริญญาจารย์ผู้บุกเบิกงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย ผู้มีวิสัยทัศน์ในการสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างและเป็นหลักในการสร้างแรงบันดาลใจ จุดประกายให้แก่วงการนาฏศิลป์ร่วมสมัยจากแนวคิดที่ว่า

"นาฏศิลป์ในปัจจุบัน ไม่ได้หมายถึงลีลาท่าเต้นเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการหลอมรวมศิลปะหลายแขนงไว้ด้วยกัน เช่น การผสมผสานงานด้านละคร ทัศนศิลป์ ดุริยางคศิลป์ การจัดวาง แพรชั่น"³

จากแนวคิดดังกล่าว จึงทำให้ผลงานของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี มีกระบวนการสร้างสรรค์ที่โดดเด่น สามารถนำเสนอผลงานการแสดงผ่านเทคนิคและองค์ประกอบการแสดงต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ โดยมีรูปแบบการนำเสนอในมุมมองและลีลาความเคลื่อนไหวที่แปลกใหม่ จนนำมาสู่ก้าวใหม่แห่งการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยอีกรูปแบบหนึ่งที่สอดแทรกความเป็นตัวตนผ่านเรื่องราวแบบตะวันตกได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งยังมีการใช้สัญญาณแฝงอยู่ในการแสดงผ่านองค์ประกอบการแสดง

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจในการใช้สัญวิทยาโดยวิเคราะห์ผ่านกระบวนการสัญวิทยาแบบทวิลักษณ์ ได้แก่ การวิเคราะห์รูปสัญญาณและความหมายสัญญาณ เพื่อตีความหมายจากสร้างบรรยากาศในการแสดงผ่านด้านเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบฉากเพื่อสื่อสารกับผู้ชมให้เกิดความสะเทือนใจในเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่อง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษา วิเคราะห์และตีความสัญญาณในการแสดงผลงานนาฏศิลป์ร่วมสมัย ชุด Ballerina : The pathetic creature นางระบำปลายเท้าผู้เฒ่าเวทนาของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี

1. ประยูทธ ปยุตโต, พจนานุกรมฉบับพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), 319-320.

2. ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, สัญวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยม, กับการศึกษาารัฐศาสตร์ (กรุงเทพฯ : วิชาษา, 2545), 17.

3. นราพงษ์ จรัสศรี, "แนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ร่วมสมัย," สัมภาษณ์โดย ชลาลัย วงศ์อารีย์, 9 มิถุนายน 2558.

วิธีดำเนินการวิจัย

การตีความเชิงสัญลักษณ์วิทยาในการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยเรื่อง Ballerena นางระบำปลายเท้าผู้นำเวทนาเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย เรื่อง "สัญลักษณ์แห่งตัวละครหญิงในงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยของนราพงษ์ จรัสศรี" ซึ่งเป็นงานวิจัยประเภทงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเชิงเอกสารจากบทความ หนังสือ สิ่งพิมพ์ งานวิจัย สื่อบัตร บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ในประเด็นและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาจากวีดิทัศน์บันทึกภาพการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยเรื่อง Ballerena นางระบำปลายเท้าผู้นำเวทนา
3. การสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลและการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม
4. นำข้อมูลมาเรียบเรียง วิเคราะห์และตีความสัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยเรื่อง Ballerena นางระบำปลายเท้าผู้นำเวทนา
5. เรียบเรียงเป็นข้อมูลวิทยานิพนธ์และบทความวิจัยเพื่อนำไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการระดับชาติ

ผลการวิจัย

การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุด Ballerina : The pathetic creature นางระบำปลายเท้าผู้นำเวทนาของนราพงษ์ จรัสศรี มีการแฝงสัญลักษณ์ในองค์ประกอบการแสดง 2 ด้าน ได้แก่ 1. องค์ประกอบด้านเครื่องแต่งกาย และ 2. องค์ประกอบด้านเครื่องประกอบฉาก ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านเครื่องแต่งกาย

สัญลักษณ์ที่แฝงไว้ในเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง เรื่อง Ballerina นางระบำปลายเท้าผู้นำเวทนามีรูปแบบการนำไปใช้ในการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่มีบริบทต่างกัน สามารถแยกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) เครื่องแต่งกายที่สื่อถึงเพศหญิง 2) เครื่องแต่งกายที่สื่อถึงกาลเวลา และ 3) เครื่องแต่งกายที่สื่อถึงการเลียนแบบหรือทดแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งในรูปแบบของรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เครื่องแต่งกายที่สื่อถึงเพศหญิง

ลักษณะเครื่องแต่งกายในกลุ่มนี้ มีลักษณะเป็นกระโปรงเพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงเพศหญิง ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องแต่งกาย 3 รูปแบบ ได้แก่ ชุดบัลเลต์ แบ่งออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ ชุดกระโปรงบัลเลต์ทรงโรแมนติคทูลุ และชุดกระโปรงบัลเลต์ทรงคลาสสิคัลทูลุ ชุดคลุมอาบน้ำสีขาวพลิ้วไหวและชุดนอนสีขาวระบายลูกไม้ ซึ่งในแต่ละชุดมีลักษณะปรากฏในภาพด้านล่าง ดังต่อไปนี้

ชุดบัลเลต์

ชุดบัลเลต์ เป็นเครื่องแต่งกายสำหรับนักเต้นบัลเลต์หญิง ใช้สำหรับสวมใส่ขณะทำการแสดง โดยการแสดงชุด Ballerina : The pathetic creature นางระบำปลายเท้าผู้นำเวทนา ปรากฏชุดบัลเลต์ 3 รูปแบบ ดังนี้

ชุดกระโปรงบัลเลต์ทรงโรแมนติคทูลู

ชุดกระโปรงทรงโรแมนติคทูลู มีลักษณะเป็นกระโปรงสู่มทรงระฆังคว่ำ โดยปกติ นิยมใช้สีขาว สำหรับการแสดงชุด Ballerina นางระบำปลายเท้าผู้นำเวทนา มีการสร้างสรรค์เพิ่มเติม โดยเพิ่มโครงสู่มไปไว้ใต้กระโปรง สื่อถึงการสวมบทบาทเป็นนักบัลเลต์หญิง

ภาพที่ 1 เครื่องแต่งกายชุดกระโปรงบัลเลต์โรแมนติคทูลูที่เพิ่มเติมโครงสู่ม
ที่มา : ผู้วิจัย

ชุดกระโปรงบัลเลต์ทรงคลาสสิคทูลู

ชุดกระโปรงบัลเลต์ทรงคลาสสิคทูลู มีลักษณะเป็นทรงแบนและตั้งขึ้นเป็นวงกลม เพื่อให้เห็นริ้วขาของผู้เต้นอย่างชัดเจน ในการแสดงชุด Ballerina นางระบำปลายเท้าผู้นำเวทนานักแสดง เปลี่ยนชุดกระโปรงบัลเลต์ทรงคลาสสิคหลากหลายสี สื่อถึงการแสดงบัลเลต์ของนักบัลเลต์หญิงเช่นเดียวกับชุดกระโปรงบัลเลต์โรแมนติคทูลู

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายชุดกระโปรงบัลเลต์ทรงคลาสสิคทูลู
ที่มา : ผู้วิจัย

ชุดคลุมอาบน้ำ

ชุดคลุมอาบน้ำ (Bathrobe) มีลักษณะเป็นเสื้อคลุมตัวยาวผ่าหน้าตลอดตัวในการแสดงชุดนี้เลือกใช้เป็นสีขาวและเนื้อผ้าโปร่งบาง เมื่อนักแสดงเคลื่อนไหวร่างกาย ชุดจะมีความพลิ้วไหวให้ความรู้สึกถึงหญิงสาวที่อ่อนหวาน และเมื่อเคลื่อนไหวผ่านแสง จะก่อให้เกิดเป็นเงาร่างที่อยู่ภายใต้ผืนผ้า ซึ่งทำให้ภาพที่เห็นมีก่อให้เกิดความรู้สึกถึงเสน่ห์ของหญิงสาวที่มีความเย้ายวน

ภาพที่ 3 ชุดคลุมอาบน้ำสีขาว
ที่มา : ผู้วิจัย

ชุดนอนสีขาวระบายลูกไม้

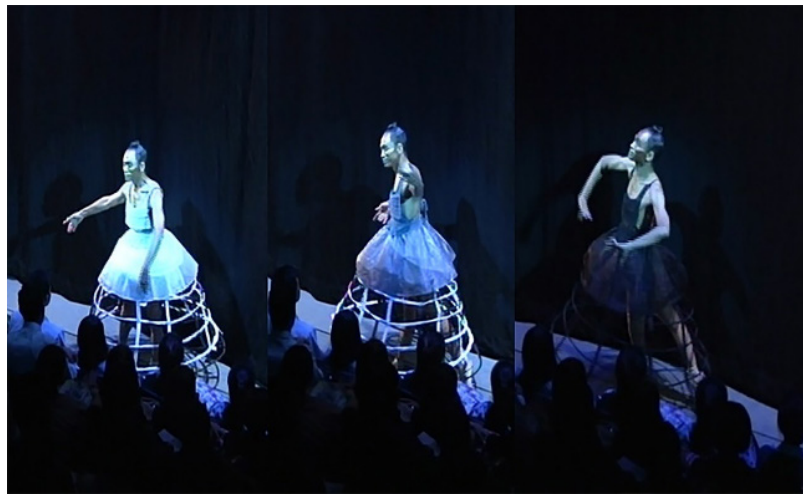
ชุดนอนสีขาวระบายลูกไม้ มีลักษณะเป็นชุดกระโปรงสีขาว ยาวคลุมขา ประดับตกแต่งด้วยผ้าลูกไม้ และไล่ลงมาเป็นแถวจากอกถึงชายกระโปรง ซึ่งจากรูปแบบและสีของชุด สื่อถึงหญิงสาวที่บริสุทธิ์ถึงดงาม อ่อนโยนและไร้เดียงสา

ภาพที่ 4 เครื่องแต่งกายชุดนอนสีขาวระบายลูกไม้
ที่มา : ผู้วิจัย

2) เครื่องแต่งกายที่แสดงให้เห็นถึงกาลเวลา

ลักษณะเครื่องแต่งกายในกลุ่มนี้ เป็นการนำเครื่องแต่งกายมาสื่อสารในเชิงสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงการหมุนเวียนของกาลเวลา การใช้เครื่องแต่งกายเพื่อทำหน้าที่ในการสื่อสารลักษณะนี้ให้ความสำคัญที่การเลือกใช้สีเป็นการนำความรู้สึก โดยนักแสดงจะออกมาหน้าม่านโค้งขอบคุณผู้ชม ก่อนจะเดินวนหายไป ในม่านแล้วเวียนออกมาปฏิบัติท่าทางเหมือนเดิมซ้ำถึง 3 รอบซึ่งพบว่าในแต่ละครั้งจะเปลี่ยนสีเครื่องแต่งกาย โดยเริ่มต้นด้วยชุดสีขาวเพื่อสื่อถึงความเยาว์วัย ความบริสุทธิ์ จากนั้นในรอบที่ 2 ชุดเปลี่ยนเป็นสีเทาเพื่อสื่อให้ถึงความโรยราแห่งวัยและสุดท้ายสีของชุดกลายเป็นสีดำที่สื่อถึงความตายหรือความหดหู่ ซึ่งในเชิงจิตวิทยา การเลือกสีที่ใช้น่าสนใจมีผลต่อการรับรู้ของมนุษย์ โดยเฉพาะการรับรู้ที่เป็นการตีความผ่านชุด ประสบการณ์ร่วมในความเข้าใจด้านสี⁴ ลักษณะการเปลี่ยนสีชุดที่ต่อเนื่องกันนี้ ซึ่งทำให้ผู้ชมเข้าใจว่าตัวละครได้ผ่านกาลเวลาไปพร้อมกับความล่องลอยของสังขาร

ภาพที่ 5 การไลทอนสีของเครื่องแต่งกายเริ่มจากสีขาว สีเทาและสีดำ
ประกอบการแสดงท่าทางซ้ำ ๆ
ที่มา : ผู้วิจัย

3) เครื่องแต่งกายที่มุ่งสื่อความหมายในการเลียนแบบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในรูปแบบของรูปธรรมและนามธรรม

ลักษณะของเครื่องแต่งกายในกลุ่มนี้ มีการสื่อความหมายเฉพาะในรูปแบบของรูปธรรมและนามธรรม โดยลักษณะที่เป็นรูปธรรม หมายถึง การตีความเชิงสัญลักษณ์ในการใช้เครื่องแต่งกายเพื่อสื่อความหมายเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จับต้องได้ ได้แก่ การแต่งกายเพื่อสื่อความหมายถึงผีเสื้อ ซึ่งเป็นการใช้เครื่องแต่งกายเพื่อแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่แตกต่างจากหน้าที่และบทบาทของเครื่องแต่งกายโดยสิ้นเชิง โดยเป็นการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในการใช้เครื่องแต่งกายเพื่อเลียนแบบและทดแทนรูปลักษณะของผีเสื้อ โดยนักแสดงสวมชุดบอดี้สูทแนบเนื้อ บนศีรษะใช้ผ้าคลุมจรดคอและใช้ผ้าตัดรูปทรงปีกผีเสื้อติดกลางหลัง เมื่อประกอบกับท่าทางการเดินและการเคลื่อนไหว ส่งผลให้เกิดเป็นภาพผีเสื้อขนาดใหญ่

4. ต่อศักดิ์ กาญจนทรัพย์สิน, "สีในเชิงจิตวิทยา," สัมภาษณ์โดย ชลาลัย วงศ์อารีย์, 20 กุมภาพันธ์ 2563.

ภาพที่ 6 เครื่องแต่งกายที่ออกแบบเป็นผีเสื้อ
ที่มา : ผู้วิจัย

สำหรับลักษณะที่เป็นนามธรรม หมายถึง การตีความเชิงสัญลักษณ์ในการใช้เครื่องแต่งกายเพื่อสื่อถึง มิโนทอร์หรือสิ่งที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ การสวมเครื่องแต่งกายทับซ้อนกันหลายชั้นเพื่อสื่อถึงความยึดติดหรือ ลุ่มหลงในกิเลสและการเปลื้องชุดออกทีละชั้นเพื่อสื่อถึงการปล่อยวาง

ภาพที่ 7 เครื่องแต่งกายที่ออกแบบเป็นผีเสื้อ
ที่มา : ผู้วิจัย

2. องค์ประกอบด้านเครื่องประกอบฉาก

การออกแบบเครื่องประกอบฉาก ได้แก่ เติียงนอนสีเส้า โคมระย้า ภาพวาด อ่างอาบน้ำ โต๊ะเครื่องแป้ง ต้นไม้ ชิงช้าและราวสะพาน มีแฝงการสัญลักษณ์ไว้ให้ตีความและกระตุ้นการรับรู้ของผู้ชมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบในแต่ละส่วนได้ดังนี้

1) เตียนนอนและโคมไฟ

เครื่องประกอบจากเตียนนอนและโคมไฟ จัดวางอยู่ด้านซ้ายมือของผู้ชม โดยวางทแยงกับขอบเวที ด้านบนมีโคมไฟห้อยลงมา เตียนนอนมีลักษณะแบบ เตียนนอนสี่เสา (Canopy Bed) ถูกคิดค้นขึ้นในช่วงยุโรปยุคกลาง เพื่อช่วยสร้างความอบอุ่นและความเป็นส่วนตัว ในอดีตเตียนนอนสี่เสา มักถูกใช้เป็นเครื่องบ่งบอกถึงสถานะทางสังคม ยิ่งเป็นผู้มีฐานะ เตียนก็จะตกแต่งอย่างประณีตสวยงาม ในส่วนโคมไฟมีการออกแบบให้มีลักษณะแบบโคมระย้า หรือ แชนเดอเลียร์ (Chandelier) เป็นชื่อเรียกลักษณะของโคมไฟตกแต่งที่แขวนบนเพดาน ซึ่งพบว่าลักษณะของเตียนสี่เสาและโคมระย้าในฉากนี้ มีความคล้ายคลึงรูปทรงแบบเดิม แต่มีการตัดทอนรายละเอียดออกไป คงไว้ให้เห็นแต่เค้าโครงที่เสมือนจริง ดังนั้นผู้ชมจึงเห็นเป็นเสาโครงเหล็กที่ผูกผ้าสีโปร่งบางขาวไว้ตามมุมเสา มีกองผ้าวางข่มไว้บนเตียน ปลายเตียนมีเก้าอี้พนักพิงตั้งไว้ พาดผ้ายับย่น บริเวณใต้แผ่นไม้ของเตียน ตลอดจนโครงเสาเตียนและโคมไฟระย้าที่เป็นโครงเหล็กเกลี้ยงเต็มไปด้วยเศษขยะ ทั้งเศษไม้ ไม้ไผ่และเถาว์วัลย์แห้ง

ภาพที่ 8 เตียนนอนสี่เสาและโคมระย้า
ที่มา : ผู้วิจัย

สัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในเครื่องประกอบจากส่วนของเตียนนอนและโคมระย้า เป็นการนำเอาเครื่องประกอบจากดังกล่าวมาเป็นสัญลักษณ์แทนความโศกเศร้า โดยแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของสิ่งของที่เคยสวยงามมาก่อน ซึ่งการล่มสลายที่จะกระทบกับอารมณ์ได้มากที่สุด ย่อมต้องมาจากความล่มสลายของสิ่งที่เคยสมบูรณ์ที่สุดหรือดีที่สุด ดังนั้น ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานจึงเลือกออกแบบให้เครื่องเรือนมีรูปทรงที่บ่งบอกถึงความทรูทรุ แต่มีการตัดทอนรายละเอียดออกไป คงไว้ให้เห็นแต่เค้าโครงที่เสมือนจริงและจัดวางเศษกิ่งไม้ ไม้ไผ่แห้งและซากเถาว์วัลย์เหี่ยวห้อยอยู่ ทำให้ดูคล้ายกับบ้านร้าง ทำให้ฉากนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่เศร้าโศกของตัวละครตามอารมณ์ในเรื่อง และน่าจะเป็นการสื่อความหมายแทนตัวละครในเรื่องที่เคยรุ่งเรืองแต่ต้องมาพบกับจุดตกต่ำในชีวิต

2) ภาพวาดนางระบำ

ภาพวาดนางระบำ มีขนาดใหญ่มองเห็นได้เด่นชัด รูปภาพที่ปรากฏบนผืนผ้าสีขาว เป็นการลงสีปิดแปรงให้เห็นเป็นรูปนางระบำคนหนึ่งที่ทำท่าทางแตกต่างกัน โดยภาพที่ตั้งกลางเวทีเป็นภาพนางระบำในท่ายืนและภาพที่อยู่ด้านซ้ายมือของผู้ชมเป็นท่านั่ง

ภาพที่ 9 รูปภาพลายเส้นนางระบำ
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพวาดดังกล่าวมีสัญลักษณ์แฝงให้ตีความได้ถึงตัวตนและความคิดของตัวละคร ทั้งเรื่องราวในอดีตที่เคยเป็นนักเต้นบัลเลต์ที่มีชื่อเสียง ทั้งยังมีความรัก ความผูกพันในวิชาชีพและความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง จึงต้องการเก็บความสวยงามของตนเองไว้ทำให้มีการประดับห้องนอนด้วยภาพขนาดใหญ่ของตนเอง

3) อ่างอาบน้ำและโต๊ะเครื่องแป้ง

อ่างอาบน้ำและโต๊ะเครื่องแป้ง จัดวางอยู่ด้านขวามือของผู้ชม โดยอ่างอาบน้ำวางเฉียงลึกเข้าไปด้านเวที และโต๊ะเครื่องแป้งวางเยื้องมาอยู่ชิดขอบเวทีด้านหน้า ลักษณะของอ่างอาบน้ำเป็นอ่างอาบน้ำไม้ทรงวงรีขอบสูงและตัดเป็นขอบเว้าช่วงกลางกลางอ่าง เพื่อให้เห็นสรีระของนักแสดงในขณะที่นั่งแสดงท่าทางได้มากขึ้น โต๊ะเครื่องแป้งมีขนาดกะทัดรัด คงไว้ให้เห็นแต่กรอบกระจกที่เป็นโครงไม้ลวดลายอ่อนช้อยแต่ปราศจากกระจก

ภาพที่ 10 อ่างอาบน้ำไม้และโต๊ะเครื่องแป้ง
ที่มา : ผู้วิจัย

อ่างอาบน้ำและโต๊ะเครื่องแป้ง เป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อถึงเพศหญิงได้อย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่มักใช้ประสบการณ์ในการเชื่อมโยงเพศหญิงกับสิ่งสวยงาม ความประณีตในการชำระร่างกายและการดูแลบำรุงผิวพรรณ ใบหน้า ซึ่งเพศหญิงมักใช้เวลาสำหรับการอาบน้ำและการทาครีมหน้ากระจกเป็นระยะเวลาานาน และเมื่อกระจกซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนความงามของผู้หญิงมีลักษณะที่รกรุงรังและดูพัง จึงทำให้ตีความได้ถึงหญิงสาวที่เข้าสู่วัยชรา ไม่น่ามอง และเป็นการแสดงให้เห็นถึงความร่วงโรยแห่งวัย

4) ชิงช้า

ชิงช้าอยู่ในตำแหน่ง ด้านขวามือของผู้ชมโดยอยู่ด้านหน้าอ่างอาบน้ำและเยื้องกับโต๊ะเครื่องแป้ง ลักษณะชิงช้าเป็นไม้กระดานสีเหลี่ยมผืนผ้าขนาดไม่ใหญ่มาก ผูกติดเชือกที่รอยตัวมาจากด้านบน

ภาพที่ 11 ชิงช้า
ที่มา : ผู้วิจัย

ชิงช้าเป็นเครื่องประกอบฉากที่ตีความเชิงสัญลักษณ์ได้หลากหลายประเด็น ทั้งการตีความจากตัวชิงช้าเองและการใช้เป็นเครื่องมือสร้างความเคลื่อนไหวให้ตีความ ตามบรรยากาศของการแสดงที่เกิดขึ้นบนเวทีในแต่ละช่วง ซึ่งสามารถวิเคราะห์และแบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายแทนความโดดเดี่ยวอ้างว้าง โดยพบว่าการแสดงในช่วงเปิดม่านที่ตัวละครเดินเข้ามาในฉาก มีชิงช้าแขวนอยู่คนเดียว ทำให้เกิดความรู้สึกเจ็บเหงา ซึ่งอาจจะสันนิษฐานได้จากลักษณะการเล่นของชิงช้าที่เป็นเครื่องเล่นที่สามารถเล่นได้เพียงลำพัง โดยไม่จำเป็นต้องรอหรือแบ่งให้คนอื่นมาเล่นด้วย

สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายแทนวัยเยาว์ โดยพบว่าในฉากที่ศิลปินเดินมาหยิบกระบองเต้นบัลเลต์สีขาวไว้แขวนกับชิงช้า ก่อนจะนำมาทาบตัวและเต้นรำอย่างร่าเริงเพื่อย้อนคำนึงถึงตนเองในวัยเด็ก เป็นการใช้ชิงช้าเป็นเครื่องประกอบฉากที่ช่วยส่งเสริมให้เป็นสัญลักษณ์ของวัยเยาว์ เพราะโดยปกติชิงช้าเป็นเครื่องเล่นที่อยู่ในสนามเด็กเล่น เมื่อผู้ชมเห็นชิงช้าประกอบกับท่าทางการแสดงและดนตรีที่ประกอบในช่วงเวลานั้นย่อมชวนคิดถึงวัยเด็กที่มีความสนุกสนานและเต็มไปด้วยเสียงหัวเราะ

สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายแทนสัจธรรมความเป็นไปในชีวิต โดยพบว่าศิลปินผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อให้เห็นถึงลักษณะการเคลื่อนไหวของชิงช้ายามเมื่อแวงไกวที่มีขึ้น-ลง เปรียบได้กับชีวิตมนุษย์ที่บางครั้งอยู่ในจุดสูงสุดและบางครั้งก็ตกต่ำ⁵ ซึ่งในการแสดงช่วงท่ายนี้ก็ยังสื่อความได้เพิ่มเติมถึงอารมณ์ตัวละครที่ผอนคลาย และปล่อยวางจากการวิ่งไขว่คว้าหาอดีต จึงนั่งแวงไกวชิงช้าด้วยความรู้สึกเบาสบาย

5) ต้นไม้แห้ง

ต้นไม้แห้งอยู่ในตำแหน่งหลังอ่างอาบน้ำ กิ่งก้านของต้นไม้ มีชุดบัลเลต์สีขาวแขวนอยู่ลดหลั่นกันไป บริเวณโดยรอบมีใบไม้แห้งเกลื่อนกลาด และมีลำไม้เก่าใส่เศษไม้หักวางอยู่ใกล้ ๆ

ภาพที่ 12 ต้นไม้แห้ง
ที่มา : ผู้วิจัย

ต้นไม้แห้งเป็นสัญลักษณ์แทนความเติบโต ความอุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อแห้งตายเหลือเพียงแต่กิ่งก้านที่เหี่ยวเฉาจึงทำให้ความรู้สึกที่รับรู้มีผลตรงข้าม ซากต้นไม้แห้งจึงเป็นสัญลักษณ์ที่แทนความเสื่อมโทรมความโรยรา ให้ความรู้สึกแห้งแล้งและหดหู่

สรุปและอภิปรายผล

สัณนิเวทวิทยานางานนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุดนี้ เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีสัณนิเวทวิทยาของแฟร์ดินองด์ เดอ โซซูร์ สามารถตีความ ผ่านกระบวนการสัญลักษณ์แบบทวิลักษณ์ คือ 1.“รูปสัญลักษณ์” ได้แก่ องค์ประกอบในการแสดง ทั้ง 2 ด้านที่ทำหน้าที่เป็นมิติเชิงวัตถุ 2.“ความหมายสัญลักษณ์” ซึ่งจากลักษณะของเครื่องแต่งกายและองค์ประกอบฉากสามารถสร้างมโนทัศน์ในความคิดได้หลากหลายแง่มุม แต่ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศรอบ ๆ ตัวละคร เพื่อบ่งชี้ถึงความเป็นผู้หญิง และช่วยเสริมให้การการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ต่าง ๆ ของตัวละครผู้หญิง ที่สื่อสารกับผู้ชมในแต่ละช่วงเวลา มีความเด่นชัด และเมื่อประกอบกับการใช้ฉากที่มีโครงสร้างงดงามแต่มีสภาพที่ผุพัง สื่อให้เห็นถึงสัจธรรมของชีวิต ดังตัวละครในเรื่องที่เคยมีชีวิตเป็นนักเต้นบัลเลต์ที่รุ่งเรืองและร่วงลงสู่ความโรยรา จึงเป็นเครื่องมือที่ศิลปินใช้กระตุ้นอารมณ์สะท้อนใจให้เกิดแก่ผู้ชม และคล้อยตามอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่มีความหดหู่ โศกเศร้าและทุกข์ระทม ได้เป็นอย่างดี

5. นราพงษ์ จรัสศรี, “การใช้สัญลักษณ์ในองค์ประกอบฉาก,” สัมภาษณ์โดย ชลาลัย วงศ์อารีย์, 8 มีนาคม 2563.

ข้อเสนอแนะ

งานนาฏศิลป์ร่วมสมัยเชิงสัญลักษณ์ เป็นรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานที่ทำให้เกิดความลุ่มลึกในการแสดง ทำให้การแสดงมีความน่าสนใจและลึกซึ้งมากขึ้น จึงควรศึกษาถึงรูปแบบและแนวทางในการสร้างสรรค์ของนราพงษ์ จรัสศรี เพื่อเป็นหาแนวทางในการสร้างสรรคงานให้แก่ศิลปินรุ่นต่อไป

บรรณานุกรม

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. *สัญวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยม, กับการศึกษาวิจิตรศาสตร์.*
กรุงเทพฯ : วิชาษา, 2545.

ต่อศักดิ์ กาญจนทรัพย์สิน. "สีในเชิงจิตวิทยา." สัมภาษณ์โดย ชลาลัย วงศ์อารีย์. 20 กุมภาพันธ์
2563.

นราพงษ์ จรัสศรี. "แนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ร่วมสมัย." สัมภาษณ์โดย ชลาลัย วงศ์อารีย์.
9 มิถุนายน 2558.

นราพงษ์ จรัสศรี. "การใช้สัญลักษณ์องค์ประกอบฉาก." สัมภาษณ์โดย ชลาลัย วงศ์อารีย์. 8 มีนาคม
2563.

ประยุทธ์ ปยุตโต. *พจนานุกรมฉบับพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.* กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย, 2538.